

Dags att tänka nytt om platser för idrott och fysisk aktivitet

– Utbud, tillgänglighet och flexibilitet

Karin Book, lektor Malmö universitet

Inledning

Att utveckla idrottsytor till mer mångfunktionella platser som öppnar upp för en mer lekfull och spontan användning, gärna med input från befolkningen, är en tydlig trend i Sveriges kommuner. Det är ett sätt att göra platserna tillgängliga för fler. Samtidigt påtalar den organiserade idrotten att den är i behov av fler funktionella, specialiserade idrottsytor.

I mitten av oktober 2021 publicerade dagstidningen *Sydsvenskan* en artikel med rubriken ”Malmöbarnen köar i flera år för att få spela fotboll”.⁴ Det som där avhandlas är svårigheten för fotbollsföreningar att få tränings- och matchtider då fotbollsplanerna, särskilt i innerstaden, inte räcker till. I artikeln kommer flera aktörer till tals. Utifrån deras olika kunskaps- och intresseområden lyfts en rad frågor som är kopplade till tillgången på och tillgängligheten till idrottsanläggningar.

En viktig fråga rör befolkningstillväxten i många (större) städer.⁵ En hel del av tillväxten ska i enlighet med dagens planeringstrender ske genom förtätning inom existerande stadsområde, vilket leder till fler personer per ytenhet och färre tillgängliga ytor för andra ändamål än bostäder.⁶ I artikeln lyfts också svårigheterna att förutse och planera för framtida anläggningsbehov, vilket hänger ihop med en osäkerhet rörande både befolkningstillväxt och idrotts- och fritidstrender. En annan fråga handlar om att fritids- och idrottssektorn inte alltid kan göra sin röst hörd i stadsplaneringen.⁷

Vidare nämns i artikeln att det å ena sidan finns en del fotbollsplaner med grus att tillgå, men att dessa inte lever upp till de krav som i dag ställs av föreningar och

⁴ Sädås, M. ”Malmöbarnen köar i flera år för att få spela fotboll”. *Sydsvenskan* 16 oktober 2021.

⁵ Se t.ex. Boverket (2012). *En urbaniserad värld*.

⁶ Sveriges Kommuner och Landsting (2015). *Förtätning av städer*.

⁷ Se vidare Book, K. (2015). *Idrotten i den fysiska planeringen*. FoU-rapport 2015:2.

utövare. Å andra sidan är grusplanerna en ytresurs och möjliga att modernisera och effektivisera genom att byta underlag, förbättra belysningen etcetera. Därtill pekar artikeln på den problematiska avvägningen mellan olika aktiviteter när ytor planeras, i detta fall den dominerande fotbollen kontra andra idrotter och aktiviteter.

Artikeln visar således att det finns många trådar att nysta i när det gäller utbud av idrottens anläggningar och ytor.

Som forskare i planering för idrott och fysisk aktivitet skulle jag vilja peka på två trender som särskilt påverkar den växande diskussionen om bristen på, behovet av och tillgängligheten till anläggningar och ytor för fysisk aktivitet:

- förtätningstrenden
- nya idrotts- och aktivitetsmönster.

Den ena har nämnts ovan och handlar alltså om förtätningstrenden i dagens stadsplanering. I denna riskerar ytor för rekreation, fysisk aktivitet och idrott, det vill säga ytor som inte har en tydlig ekonomisk nytta eller är lagstadgad verksamhet, att få mindre utrymme. Riksidrottsförbundet lyfter ofta fram just det faktum att idrottens ytor enligt plan- och bygglagen inte är ett måste. Förtätningstrenden innebär att nya lösningar för ytor för fysisk aktivitet och idrott måste utarbetas, till exempel utifrån kompakta koncept, samordning mellan olika aktiviteter och aktörer samt innovativa placeringar av ytorna (exempelvis på tak).

Den andra trenden gäller förändringar av befolkningens idrottande och fysiska aktivitet. Å ena sidan har idrotten vuxit. Antalet idrotter har blivit fler och omsättningen i pengar räknat har ökat. Även tränings- och hälsosektorn växer i popularitet. Å andra sidan har stillasittandet ökat, inte minst bland unga flickor. Därtill ser vi att såväl den fysiska aktivitetsnivån som andelen med medlemskap i förening är lägre i områden med lägre inkomstnivå och större andel befolkning med utländsk bakgrund.⁸ Kopplat till detta kan vi också lyfta att svensk föreningsidrott står i förändring, från att bedrivas på ett traditionellt sätt till att ha ett mer inkluderande och varierat synsätt på verksamheten (se till exempel Strategi 2025). Dessa trender måste på olika sätt tolkas, när anläggningar och ytor för fysisk aktivitet utvecklas.

Ytterligare en variabel, som delvis är relaterad till de två ovannämnda trenderna, är att utvecklingen av tillgängliga anläggningar och platser för idrott och fysisk

⁸ Blomdahl, U. m.fl. (2021). *Ung livsstil Malmö 2021*; Centrum för idrottsforskning (2018). *Statens stöd till idrotten – uppföljning 2017*.

aktivitet måste ske på ett hållbart sätt. Om vi utgår från Globala målen, det vill säga FN:s globala mål för en hållbar utveckling, finns det särskilt några som bör beaktas: 3 God hälsa och välbefinnande, 5 Jämställdhet, 10 Minskad ojämlikhet och 11 Hållbara städer och samhällen.

Trenderna i fråga visar att förutsättningarna för idrottens ytor har förändrats på många sätt det senaste decenniet. Även förhållningssättet hos såväl idrottens som kommunala aktörer har förändrats betydligt, menar jag. Ändå har inte mycket konkret hänt i anpassningen till en ny verklighet. Det har bland annat att göra med oklarheter vad gäller ansvar och finansiering, brist på samverkan och verktyg. Detta lyfter till exempel Boverket i rapporten *Miljöer för idrott och fritid*.⁹

Om kapitlet

Mitt uppdrag i denna publikation är att skriva en reflekterande text om tillgänglighet till idrott och fysisk aktivitet med fokus på anläggningsfrågor. Syftet med texten är inte att kartlägga behovet av idrottsanläggningar, utan snarare att lyfta olika frågor, perspektiv och exempel kopplade till utbud och tillgänglighet. Förhoppningsvis kan detta kapitel ge en inramning till övriga kapitel i boken.

Det finns många perspektiv, problem, trender och lösningar att nysta i. Fokus i kapitlet ligger på anläggningar, platser och ytor för organiserad liksom självorganiserad idrott. Av avgränsningsskäl tar jag inte upp ytor för lek och rekreation i vidare bemärkelse, inte heller aktiva transporter. Ofta preciseras inte exakt vilken form av idrott som åsyftas, utan resonemangen sker på ett mer generellt plan. Eftersom jag är verksam vid Malmö universitet återkommer Malmö som exempel. Jag rör mig mellan olika aktörer och geografiska nivåer för att kunna belysa olika perspektiv.

Texten tar dels sin utgångspunkt i tankar och kunskaper som jag utvecklat under de 15 år jag på olika sätt arbetat med frågor rörande fysisk planering och fysisk aktivitet, dels i olika typer av material: forskningsrapporter och -artiklar, dagstidningsartiklar, aktuella planeringsexempel, kommunala strategier etcetera. Därtill har jag genomfört semistrukturerade intervjuer med fem personer, som representerar olika sektorer och geografiska nivåer med direkt koppling till idrottens rumsliga förutsättningar. Fyra av dem kommer till tals redan i nästa avsnitt.

⁹ Boverket (2021). *Miljöer för idrott och fritid*.

Fyra röster om tillgänglighet

Tillgänglighet är ett begrepp som är svårt att hantera, eftersom det kan inrymma många olika dimensioner och tolkas på olika sätt. Vad menas med tillgänglighet till och behov av idrottens ytor och anläggningar? Hur arbetar olika aktörer med detta och vilket ansvar har, eller bör, de ha?

För att få en bild av hur olika aktörer med koppling till idrott definierar och problematiserar tillgänglighetsbegreppet genomförde jag fyra intervjuer. Syftet var att få inblick i vilka frågor och perspektiv de tycker är relevanta, och kanske även problematiska, när det kommer till tillgänglighet till ytor och anläggningar för idrott och fysisk aktivitet.

Samtliga intervjuade är män. Jag tror dock inte att detta i sig har påverkat resultaten. Det är snarare talande för vilka som arbetar med frågor som rör idrottens anläggningar. De intervjuade är:

- Jonnie Nordensky, projektledare Plats för idrott, Riksidrottsförbundet (RF)
- Patrik Karlsson, distriktsidrottschef, RF-SISU Skåne
- Nils-Olof Zethrin, handläggare/expert idrott och fritid, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
- Thomas Sterner, avdelningschef Drift, Fritidsförvaltningen, Malmö stad.

Svårt att definiera tillgänglighet

Först fick de intervjuade fritt reflektera över vad ”tillgänglighet till och behov av idrottens ytor och anläggningar” betyder.

Jonnie Nordensky (RF) berättar att han ofta använder tillgänglighetsbegreppet, men inte har någon tydlig definition. Ibland handlar det om närhet till en viss yta/plats, ibland om tillgång till ytor. ”Jag skulle säga att det, utifrån vårt perspektiv, handlar om möjligheten för barn och unga att ta sig till och verka på idrottsytor och anläggningar.”

Han lyfter fram tre centrala dimensioner av tillgänglighet: närhetsprincipen, öppenhet och att det finns tillräckligt med ytor och anläggningar räknat i antal och storlek. Nordensky menar att platsperspektivet är centralt, då platsen utgör grunden för att föreningsidrott ska kunna tillgängliggöras. Idrotten och dess ytor

ska numera också ha en bredare samhällsfunktion och bidra till folkhälsa, meningsfull fritid med mera. Om fler känner tillhörighet till platsen och verkar på den, kommer det i slutändan också att gynna idrottsrörelsen.

När Riksidrottsförbundet kommunicerar om utbud, behov och tillgänglighet görs det ofta i kvantitativa termer, menar Nordensky. Vad gäller de mer kvalitativa aspekterna är det frågor som alla aktörer redan ställer sig bakom. De kvalitativa aspekterna ska också genomsyra hur RF arbetar i ett större perspektiv, med att utveckla den moderna föreningen. Det intressanta, eller problematiska, när det gäller de kvantitativa frågorna är att det, trots att de ofta lyfts fram, finns lite att ta på rent konkret. Hur kan vi mäta tillgängligheten? Vad är god tillgänglighet? Vems ansvar är det att ta fram dessa mått?

Patrik Karlsson (RF-SISU Skåne) säger att: ”Vi arbetar inte utifrån en tydlig definition av tillgänglighet. Men det som först poppar upp är en närhet till idrottsanläggningar, att inte behöva åka så långt.” Kopplat till detta lyfter Karlsson även ett varierat utbud, och att utbudet måste vara funktionellt utifrån både idrottens och individens perspektiv. Att man *kan* vara där är centralt, men lika viktigt är att man *vill* vara där. Mycket av det som nu måste hanteras i termer av tillgänglighet finns inbakat i utvecklingsresorna i idrottsrörelsens *Strategi 2025*, menar han.

När man talar om tillgänglighet kopplat till anläggningar landar man ofta i behovsfrågan. Nils-Olof Zethrin (SKR) pekar på en rad överväganden och analyser som behöver göras när behoven ska utredas. Några exempel rör huruvida bokade tider används, hur många som nyttjar anläggningarna och vad man egentligen gör i dem. Studier från Danmark pekar på att även fullbokade anläggningar är relativt underutnyttjade, det vill säga kan stå tomma eller nyttjas av få individer.

Varför efterfrågan på anläggningar ökar är inte studerat i den svenska kontexten. Det finns flera möjliga förklaringar, till exempel att flera idrotter fått förlängda säsonger. Zethrin understryker att anläggningarna skulle kunna användas effektivare. Uppvärmning inför fotboll behöver inte nödvändigtvis äga rum på plan. Ett lag kanske ägnar väsentlig tid åt löpning eller i gymmet, och behöver då inte boka en hel hall. Detsamma gäller ridhus eller paddockar, eftersom mycket ridande äger rum utanför anläggningarna. Det är även viktigt att se till fritid i vidare bemärkelse, anser han. ”Majoriteten av fritidsaktiviteterna äger ju inte rum på idrottsanläggningen.”

Behovsplaneringen är en komplex fråga, menar Thomas Sterner (Fritidsförvaltningen, Malmö stad). För vems behov ska man planera? Fritidsförvaltningens arbete med frågor som rör anläggningar och tillgänglighet görs utifrån förvaltningens kommunala uppdrag: att ge alla medborgare möjligheter till en meningsfull fritid. Sterner tillägger: ”Å andra sidan tenderar vi att reproducera mer av det vanliga, så då kanske vi inte skapar möjligheter för alla.” Sedan är det även så att alla inte kan få sina behov och önskemål tillgodosedda. ”Vi kan ju inte bygga en anläggning för 25 utövare.”

I mångt och mycket handlar det just om att skapa möjligheter, menar Sterner. Ibland måste man då våga satsa på unika, nya saker. Satsningar på cricket och frisbeegolf är exempel på detta. Sterner menar att tillgänglighetsfrågan omfattar olika saker. Det första som kommer upp är frågor med koppling till funktionsnedsättningar. Vidare handlar det om att motverka exkludering utifrån olika diskrimineringsgrunder, vilket påverkar till exempel duschrums utformning. Tillgänglighet omfattar även andra trygghetsfrågor och utbudet av platser; att det finns ytor som människor är intresserade av och vill besöka. Här är även transport- och närhetsfrågan viktig.

Uppdrag, fokus, behov och ansvar

De intervjuade visar på en bred tolkning av begreppet tillgänglighet. Samtidigt är de naturligtvis begränsade av sina respektive uppdrag. Därtill är det ibland ett dilemma att när utbud och behov ska hanteras handlar det ibland om idrott, ibland om fysisk aktivitet mer allmänt, ibland om en specifik idrott. Det komplicerar tillgänglighetsdiskussionen, eftersom det kan handla om olika frågor och perspektiv.

Samtliga intervjuade, inklusive de som representerar idrottsrörelsen, vittnar om att ambitionerna breddats. Karlsson påtalar till exempel att RF-SISU Skåne så klart i första hand arbetar utifrån ett idrottsperspektiv, främst då barn- och ungdomsidrott. De har emellertid numera också en sekundär ambition, nämligen att mer allmänt arbeta för att fler ska röra på sig. Detta synsätt har utvecklats det senaste decenniet. Ytterligare en fråga som måste beaktas är att idrottens ytor och anläggningar måste ha förutsättningar för att vara en social mötesplats, för att bli tillgängliga för fler.

Detta skapar både utmaningar och möjligheter när det gäller att erbjuda tillgänglighet till anläggningar och aktiviteter. För att kunna arbeta med tillgänglighets-

frågorna, krävs i än högre grad än tidigare tydliga strukturer. Det behövs metoder, begrepp och mått för att tala om och arbeta med tillgänglighet.

Bidragssystem och stödformer är variabler som flera av de intervjuade lyfter. De påverkar på flera olika sätt vilka ytor som står till buds och till vad, och behöver utvecklas för att kunna hantera dagens komplexa verklighet. Zethrin påtalar att det behövs ett bättre samspel mellan nationella, regionala och lokala idrottsstöds-system. Sterner lyfter behovet av att se över fördelningsprinciperna, till exempel för att gynna båda könen. Karlsson pekar på betydelsen av att stöden når olika idrotter och får en geografisk spridning.

Att definiera och mäta anläggningsutbudet försvåras av att ägandeformerna varierar. Här behövs nya, öppnare synsätt där olika ägandeformer kartläggs och problematiseras.

Behovet av riktlinjer och nyckeltal som hjälper aktörer inom såväl idrotten som kommunerna att ta beslut och planera, är något som återkommer i flera av intervjuerna. Det kan till exempel handla om nyckeltal för anläggningsbehov i samband med att bostäder byggs. Som Nordensky uttrycker det: ”Riktlinjer och nyckeltal kommer aldrig ge den absoluta sanningen för vad som behövs, men hjälper till att lyfta upp frågan för diskussion – vad behöver vi i vår region, kommun eller stadsdel?”

Ett centralt tema är behovet av samverkan mellan olika aktörer. På kommunal nivå handlar det bland annat om förvaltningsövergripande samverkan. Till exempel finns det mycket att vinna på att samordna behov och användning av idrottsanläggningar i anslutning till skolor. På regional nivå behöver kommuner samverka och synkronisera sina anläggningsstrategier.

Samverkansfrågan är kopplad till den viktiga ansvarsfrågan. Nordensky talar en hel del om vikten av metoder och stöd. Staten borde ta ett större ansvar, förslagsvis genom Boverket, tycker han. Hans vision är att det på Boverkets hemsida ska finnas hjälp och verktyg för att beräkna och planera för ytor för idrott och fysisk aktivitet.

Riksidrottsförbundet har å sin sida tagit ansvar för att belysa utbuds- och tillgänglighetsfrågan de senaste åren, påtalar Nordensky. De har påbörjat ett arbete med nyckeltal baserat på data från bland annat SKR. Därtill har RF börjat titta på data från Lantmäteriet rörande var i kommunerna ytor för idrott finns. Nu önskar Nordensky att RF får hjälpa kommunerna att arbeta vidare med denna typ av frågor. Rörelsefaktor är ett digitalt verktyg som RF utarbetat tillsammans med

arkitekter. Det syftar till att synliggöra idrott och fysisk aktivitet i stadsplaneringen och i förlängningen skapa en god tillgänglighet för dessa. Riksidrottsförbundet är emellertid en intresseorganisation och kan uppfattas som partisk i frågor som rör idrottens behov. Därför är det viktigt att andra aktörer är med och aktivt engagerar sig i frågan, menar Nordensky.

Sveriges Kommuner och Regioners roll är att föra fram kommunala intressen, vara en stark faktabärare samt ta fram och tillgängliggöra underlag. SKR gör inga egna utredningar. Zethrin pekar på att SKR lyfter anläggningsfrågor gentemot staten med utgångspunkt i anläggningsrapporterna,¹⁰ som är en av de viktiga sammanställningar som organisationen står bakom. ”Vi vill skapa bäst möjliga underlag för beslutsprocesser.”

Sterner resonerar avslutningsvis kring betydelsen av samverkan mellan de kommunala förvaltningarna för att utveckla ytor och anläggningar för idrott och fysisk aktivitet. Han berättar att kommunikationen med Fastighets- och gatukontoret har ökat. Förvaltningarna har skapat en grupp som ska titta på vilka områden de ska samarbeta runt, till exempel avseende typer av ytor och geografiska områden. De ska också testa Rörelsefaktorverktyget tillsammans.

”Vi hörs mer och får mer plats i planeringsprocesserna än tidigare, men vi måste prata om behoven långt innan planprogram tas fram.” Här ser Sterner att det fortfarande brister. Han betonar emellertid att till exempel Fritidsförvaltningens lokalbehovsplaner används mer av Stadsbyggnadskontoret numera, och att man har lite lättare att påverka i dag än tidigare.

Författarens summerande ord

De olika aktörernas röster illustrerar att tillgänglighet inte är ett lättdefinierat begrepp. Det inbegriper dels kvantitativa dimensioner, som är svåra att mäta, dels kvalitativa aspekter, vilka är än svårare att mäta. Intervjuerna visar också att frågor som rör tillgänglighet till idrottens anläggningar och ytor är viktiga för de olika aktörerna, och att de resonerar om dessa frågor på ett djupare plan. Kanske kan man slå fast att vi befinner oss i en fas när dessa frågor har lyfts på bordet och börjat sorteras. Det saknas dock både ett gemensamt sorterings- och värderingssystem och en gemensam ansvarsfunktion, som kan samordna kunskap och insatser. I den

¹⁰ Se t.ex. Sveriges Kommuner och Regioner (2020). *Anläggningsrapporten 2019*. Rapport.

fortsatta texten strävar jag efter att knyta an till flera av de aspekter som intervju-personerna lyfter.

När det gäller det konkreta behovet av anläggningar och ytor för idrott och fysisk aktivitet finns ingen klar bild. Det finns naturligtvis ett behov, men av vad och för vem? Det leder oss till den centrala frågan:

Råder det brist på anläggningar?

Bristen på anläggningar är en aspekt som ofta lyfts fram när det talas om tillgänglighet till anläggningar, även om intervjupersonerna ovan inte är helt entydiga i frågan.

”I dag råder det konsensus bland idrottspolitiker, tjänstemän och företrädare för RF om ett mer eller mindre stort och ökande behov av idrottsanläggningar”, skriver forskarna Faskunger och Sjöblom.¹¹ I detta kapitel ser jag inte som min uppgift att belägga detta, utan snarare att problematisera påståendet. Som Sjöblom påtalar är det svårt att slå fast hur stort behovet är, eftersom det beror på utgångspunkter och beräkningsunderlag samt vem och hur man frågar. Det beror även på vilken idrott eller aktivitet man fokuserar på.¹² I ljuset av detta kan frågan i rubriken inte enkelt besvaras.

Lås oss gå tillbaka till tidningsartikeln om bristen på fotbollsplaner i Malmö. Är detta en generell trend? Handlar det specifikt om fotbollsplaner eller idrottsanläggningar i stort? Det beror på hur vi räknar och vilken kommun vi tittar på. Enligt SKR har det skett en 50-procentig ökning av elvaspelsplaner med konstgräs för fotboll de senaste fem–sex åren i Sverige. Därtill är det inte givet att det finns ett samband mellan anläggningstillgång och aktivitet. Nils-Olof Zethrin visar i webbsändningen *Nya nyckeltal och nya analysmöjligheter om idrott* med hjälp av statistik från databasen Kolada att sambandet mellan mängden fotbollsplaner och deltagande i fotboll är lågt.¹³ Således innebär inte många planer nödvändigtvis att fler deltagartillfällen äger rum. När det gäller nyttjandet av fotbollsplaner skiljer det emellertid mycket mellan olika kommuner. Frågan kommunerna måste ställa sig är om de bör bygga mer/nytt, eller optimera nyttjandet av de anläggningar de har. En

¹¹ Faskunger, J. m.fl. (2017). ”Anläggningar och andra miljöer för idrott” I J. Faskunger m.fl. (Red.), *Idrottens samhällsnytta*, s. 192.

¹² Sjöblom, P. (2015). *’Idrott åt alla’ i en förtätad och exploaterad storstad*.

¹³ Sveriges Kommuner och Regioner (2021). *Nya nyckeltal och nya analysmöjligheter om idrott*. Webbsändning.

annan fråga som måste resas är om det är vettigast att satsa på sådant som är mest efterfrågat, eller att öppna upp för nya grupper och aktiviteter.

Åter till fotbollsplanerna. Större städer har generellt färre fotbollsplaner per 1 000 invånare än kommuner med färre invånare. I artikeln om situationen i Malmö presenteras statistik över antal fotbollsplaner per 10 000 invånare i ett antal svenska kommuner. Där framgår att medan Stockholm och Malmö har 1,40 respektive 1,66 planer, har Linköping hela 9,20 planer per 10 000 invånare.¹⁴

Jag blev nyfiken på om detta var ett tecken på att Linköping har en större mängd idrottsanläggningar generellt, och kontaktade kommunens idrottsutvecklingschef Andreas Hagström. Siffrorna för fotbollsplaner i Linköping ser visserligen bra ut, men om exemplet i stället rört idrottshallar (fullmåttshallar) hade bilden varit en annan, påpekade han. I Linköping går det fler invånare per hall än i de flesta andra kommuner av ungefär samma storlek. Det visar på att utbud och behov kan variera beroende på anläggningstyp. Jämförelser är dessutom svåra att göra eftersom kommuner är så olika till sin karaktär. Zethrin rekommenderar därför jämförelser med liknande kommuner med hjälp av nyckeltal i Kolada.¹⁵

Fotboll är den klart största föreningsidrotten räknat i utövare och aktivitets-tillfällen. De mest populära motions- och idrottsaktiviteterna hos Sveriges befolkning (i åldern 8–60 år) sett till antalet regelbundna utövare är i stället gång/promenad, löpning, styrketräning, cykling och gruppträning (typ gymna), det vill säga inte typiska föreningsidrotter.¹⁶ Det är också i dessa aktiviteter vi hittar flest kvinnor. Vi kan då fråga oss om det kanske är denna typ av aktiviteter som därför ska främjas, när anläggningar och miljöer för idrott och motion planeras? Eller beror dessa aktiviteters popularitet på att föreningsidrottens anläggningar inte fått tillräckligt med omsorg i planeringen och därmed inte kunnat utvecklas och locka fler? En förklaring till att just dessa aktiviteter är de vanligaste är sannolikt att de är lätta att utöva, inte nödvändigtvis kräver specialanläggningar och är lättillgängliga i flera avseenden.

De senaste åren har många aktörer inom idrottsfältet fått nya erfarenheter som kan användas när behovet av anläggningar diskuteras i framtiden. Kanske måste inte idrottsaktiviteter alltid bedrivas i anpassade anläggningar. På grund av de restriktioner som coronapandemin inneburit har idrottsföreningar, kommersiella

¹⁴ Sädås, M.

¹⁵ Sveriges Kommuner och Regioner (2021).

¹⁶ Centrum för idrottsforskning (2021). "Fysisk aktivitet". Webbsida.

aktörer och privatpersoner tvingats flytta sina inomhusaktiviteter till olika utemiljöer. I stället för idrottshallen eller gymmet blev till exempel en närbelägen park, en kulle eller ett utegym den nya platsen för aktiviteterna. Detta har inneburit utmaningar och krävt nytänkande. Det har också medfört att en del aktörer upptäckt att det inte alltid behövs en specialanläggning för att bedriva idrottslig aktivitet.

När verksamheten flyttar ut i stadsrummet kan det förvisso uppstå problem, till exempel ofrivillig exponering, men samtidigt skapas en demonstrations- och inspirationseffekt som kan locka fler att vara med. Kanske är detta ett sätt att tillgängliggöra verksamheten och avlasta de hårt bokade anläggningarna även efter pandemin?¹⁷

Tillgänglighet till idrottens ytor och anläggningar

Närhet och tillgång

En stor andel av det offentliga stödet till idrott (främst på kommunal nivå) läggs på att bygga, underhålla och driva anläggningar. Att ha ytor och platser för idrott och fysisk aktivitet är naturligtvis avgörande för att aktivitet ska kunna äga rum. Leder då utbyggnad av fler platser per automatik till att fler kommer i rörelse?

Sport policies generally assume that differences in the accessibility of sport facilities are at least partly responsible for differences in sport participation [...]. Empirical evidence for this assumption is rather meagre, however, especially in Western and Northern Europe.¹⁸

Med utgångspunkt i nederländska förhållanden visar författarna till citatet att utbyggnaden av anläggningsbeståndet där kan förklara uppgången i idrottsdeltagande upp till en viss nivå, då en deltagandetröskel uppnåddes. Denna tröskel nåddes på 1980-talet. Därefter har ökningen i idrottsdeltagande avtagit, för att så småningom rent av minska. Så ser det ut i många länder. Detta pekar på att vi inte slentrianmässigt kan sätta likhetstecken mellan utbyggnad av anläggningsbestånd och ökat idrottande. I stället måste vi tänka vidare kring behov, trender och tillgänglighet.

¹⁷ Angående rumslig anpassning av idrottsaktiviteter under coronapandemin, se vidare Book, K. m.fl. (2022). "New spatial practices in organised sport following COVID-19". I *Sport in Society*, kommande specialnummer.

¹⁸ Hoekman, R. m.fl. (2016). "A landscape of sport facilities in the Netherlands". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 8, nr. 2, s. 205.

Närhet till ytor och anläggningar förutsätts vara avgörande för om vi ska aktivera oss. Riksidrottsförbundet skriver till exempel på sin hemsida under rubriken "Närhet till anläggningar gör oss aktivare" att: "Människor med 'god' tillgång till idrottsanläggningar visar sig vara 43 procent mer benägna att motionera regelbundet jämfört med människor med 'dålig' tillgång till anläggningar."¹⁹

Denna tämligen exakta siffra kan upplevas som ett starkt bevis och argument för att bygga fler anläggningar. Granskar vi siffran visar det sig däremot att den är lösryckt. Meningen är hämtad ur en i övrigt högsta grad relevant text av Faskunger och Sjöblom.²⁰ De refererar i förbifarten till en artikel av forskarna Giles-Corti och Donovan baserad på studier genomförda i Australien, det vill säga i en annan geografisk kontext än den svenska. Studierna fokuserar på den vuxna delen av befolkningen. Därtill lyfter Giles-Corti och Donovan, till exempel i följande text, betydelsen av andra faktorer än de fysiska:

Thus, perhaps the most striking finding of this study was that the influence of the physical environment on physical activity levels, generally was relatively weak and secondary to individual and social environmental determinants.²¹

Med detta sagt vill jag inte hävda att god tillgång och närhet till ytor och anläggningar är oviktigt, men sådana satsningar räcker inte för att fler ska bli fysiskt aktiva. Närhet kan dock vara viktigt ur ett hållbarhetsperspektiv, för att minska transportbehovet. Andra tillgänglighetsfaktorer är lika viktiga att arbeta med, vilket också lyftes i intervjuerna ovan. I det kommande använder jag två olika forskningsstudier för att reflektera över såväl fysiska som andra tillgänglighetsfaktorer.

Räckvidd och rörlighet

När man i kulturgeografiska sammanhang studerar underlaget för olika funktioner och anläggningar är det vanligt att man refererar till centralortsteorin (på engelska *central place theory*) som utvecklades av Walter Christaller på 1930-talet. Teorin utgår från att varor och tjänster har en viss räckvidd och ett visst tröskelvärde. John Bale, en pionjär när det gäller att studera idrott ur ett geografiskt perspektiv, har i sin klassiska bok *Sports geography* gjort en idrottsplatstillämpning av centralortsteorin: *sports place theory*.²² Olika idrottsanläggningar har olika

¹⁹ Riksidrottsförbundet (2021). "Närhet till anläggning gör oss aktivare". Webbsida.

²⁰ Faskunger, J. m.fl. (2017).

²¹ Giles-Corti, B. m.fl. (2002) "The relative influence of individual, social and physical environment determinants of physical activity". I *Social Science & Medicine*, vol. 54, nr. 1, s. 1809.

²² Bale, J. (2003). *Sports geography*.

upptagningsområden. En liten bollplan kräver ett mindre befolkningsunderlag än en avancerad simanläggning. En Orts befolkningsstorlek påverkar således vilken sorts anläggningar det finns underlag för. Samtidigt innebär en viss befolkningsstorlek (eller snarare befolkningstäthet) inte ett givet och samstämmigt aktivitets- och rörelsemönster. Olika individer eller grupper beter sig, som bekant, inte alltid likadant.

För tio år sedan genomförde jag en studie i Malmö, i vilken jag bland annat undersökte på vilka platser ungdomar i åldern 11–14 år utövade fysisk aktivitet och idrott.²³ Tre områden med olika socioekonomisk karaktär jämfördes. Området med lägst socioekonomisk status har en markant lägre inkomstnivå och en hög andel invånare med utländsk bakgrund, medan området med högst socioekonomisk status ("medelklassområdet") följaktligen har en förhållandevis hög inkomstnivå. I samtliga områden rapporterade ungdomarna fler självorganiserade fysiska aktiviteter och idrottsaktiviteter än (förenings)organiserade idrottsaktiviteter. Dock var platserna för aktiviteterna utspridda över ett större område för ungdomarna i området med en högre socioekonomisk status.

Detta mönster förstärks om vi tittar på de organiserade idrottsaktiviteterna. Ungdomarna i "medelklassområdet" hade fler organiserade aktiviteter än de med lägre socioekonomisk status, vilket följer nationell statistik och även belyses i studien *Ung livsstil Malmö 2021*.²⁴ Även om en majoritet av dessa aktiviteter ägde rum i det egna området angavs även många platser runt om i staden. Ungdomarna med lägst socioekonomisk status rapporterade nästan uteslutande platser belägna i eller i direkt anslutning till det egna området. Medan de unga i området med hög socioekonomisk status använde hela staden som sin "arena", var de unga med låg socioekonomisk status mer bundna till sitt eget område. Ungdomarna hade således olika räckvidd eller geografisk rörlighet.

Räckvidd hänger ihop med en individs geografiska rörlighet. Den beror på en rad olika faktorer. Rörligheten ökar med stigande ålder, för att så småningom minska igen. När det gäller barns (självständiga) rörlighet finns det numera en hel del studier.²⁵ Rörligheten är även viktig att beakta ur ett hållbarhetsperspektiv.

Resultatet av studien i Malmö kan tolkas på flera olika sätt. Å ena sidan är lokaliseringsspekter viktiga. Det kan handla om att skapa fysisk tillgänglighet för

²³ Book, K. (2012). *Rörelser i staden*.

²⁴ Blomdahl, U. m.fl. (2021).

²⁵ Se t.ex. O'Brien, M. m.fl. (2000). "Children's independent spatial mobility in the urban public realm." I *Childhood*, vol. 7, nr. 3, s. 257–277.

så många som möjligt, och då lägga särskild vikt vid närhet till anläggningar i områden där invånarna har, eller kan antas ha, en mer begränsad geografisk rörlighet. Å andra sidan handlar det inte bara om fysiska aspekter, såsom avstånd och kommunikationsmöjligheter. Det finns uppenbarligen andra faktorer som styr den geografiska rörligheten/räckvidden och i förlängningen användningen av anläggningar. För att kunna ta del av en orts utbud behövs också social och kulturell tillgänglighet. För att vissa aktiviteter (ofta av organiserad karaktär) ska äga rum krävs därför resurser i form av bland annat information, kunskap och tillgång till nätverk. Vill man höja kunskapsnivån om de möjligheter och det utbud som finns i en kommun kan det kräva att informationsarbetet görs via nya former och kanaler. Kunskap kan leda till att individen motiveras och känner sig trygg med att använda hela sin boendeort, och därigenom utvidga sin geografiska räckvidd och mobilitet.

Studien visar dessutom att de flesta fysiska aktiviteterna äger rum i närområdet, oavsett bostadsområdets karaktär och socioekonomiska status. Majoriteten av dem sker också spontant och är inte organiserade. Detta talar för att det finns ett behov av ytor och anläggningar för fysisk aktivitet, med betoning på spontanaktivitet, som bör beaktas i planeringen.

Som jag tidigare nämnt har deltagande i fysisk aktivitet i många sammanhang och studier kopplats ihop med fysisk tillgänglighet till idrottsinfrastruktur, främst relativ närhet och transportavstånd (räknat i tid eller kilometer) till idrottsanläggningar.²⁶ En växande mängd studier och publikationer lyfter emellertid fram mer subjektiva och kvalitativa aspekter. Det kan till exempel handla om trygghet, underhåll, bekvämlighet, visuellt intryck, skala etcetera.²⁷ Detta leder oss vidare till en annan studie.

Tillgänglighetens många dimensioner – exemplet Equalizer

Behovet av så kallade spontanidrottsytor har i ökad utsträckning slagit igenom i kommunernas planering. Trenden att bygga offentliga ytor för fysisk aktivitet och idrott, såsom utegym, multisportplaner och skateparker, är tydlig och tar i dag en stor mängd offentliga medel i anspråk. Undersökningar har visat att ganska få av en kommuns invånare hittar till, eller kan och vågar använda dessa aktivitetsytor (se till exempel rapporterna inom ramen för projektet Ung livsstil). Framför allt är

²⁶ Se t.ex. Poulidou, T. m.fl. (2019). "Assessing the health impacts of adults' participation in sports". I *International Journal of Population Data Science*, vol. 4, nr. 3; Lotfi, S. m.fl. (2009). "Analyzing accessibility dimension of urban quality of life". I *Social Indicators Research*, vol. 94, nr. 3, s. 417–435.

²⁷ Fathi, S. m.fl. (2020). "The role of urban morphology design on enhancing physical activity and public health". I *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 17, nr. 7, s. 2359.

det pojkar och män i en viss åldersgrupp, mellan 12 och 30 år, som syns på dessa ytor, medan flickorna är klart underrepresenterade. Om de alls syns till. Även många pojkar lyser med sin frånvaro.

Aktivitetsplatserna behöver både problematiseras och göras mer inkluderande, för att locka de grupper eller individer som i dag känner att de av olika anledningar inte kan eller vill närma sig dem. De är en del av det offentliga rummet som bör vara tillgängligt för alla; det är likväl resurs-, folkhälso-, demokrati- som normfrågor. Detta motiverar till att undersöka vad som påverkar användningen av en fysisk aktivitetsplats, och hur mönstren kan påverkas. De gångna åren har flera projekt, bland annat i Malmö, handlat om att skapa mer jämställda aktivitetsplatser, däribland satsningarna *Rosens röda matta* och *Jämställda platser*. Projekten har varit positiva och lyft viktiga frågor, men det har visat sig vara svårt att förändra köns mönstren på aktivitetsytor.

Med utgångspunkt i den tillgänglighetsproblematik som finns på många offentliga idrotts- och aktivitetsytor utvecklades projektet *Equalizer – ett redskap för jämställda och inkluderande aktivitetsplatser* (hädanefter *Equalizer*).²⁸ Projektet syftade till att utveckla verktyg för att göra existerande aktivitetsplatser mer jämställda och inkluderande och, kopplat till detta, identifiera och ifrågasätta normer som skapas i dessa miljöer. Projektet, som finansierades av Vinnova, byggde på samverkan och samproduktion mellan olika aktörer: forskare (varav jag är en), arkitekter i en privat firma, Fritidsförvaltningen i Malmö och unga kvinnliga brukare (invånare). I fas två av projektet involverades även Stadsbyggnadskontoret i Lund och elever på två skolor.

Equalizer som metod är utvecklad för att stimulera ett brett deltagande i fysisk aktivitet på en ort med olika idrottsytor. *Equalizer*-metodens grund utgår från denna mer mångdimensionella förståelse av en plats, där såväl den fysiska utformningen som användandet av platsen, (kroppsliga) erfarenheter av, och föreställningar om den får likvärdig betydelse. Genom att få en mer mångdimensionell förståelse för platsen kan vi också se vad som lockar till användande och vilka hinder som kan uppstå för olika individer och grupper. Målet med *Equalizer*-metoden är därmed att platserna ska bli mer inkluderande, jämställda och jämlika genom att människor själva identifierar vad som hindrar användande, och också är delaktiga i att överbygga de hinder som finns. *Equalizer*-metoden är processbaserad och anpassar sig efter det sammanhang där den används, men har några beståndsdelar som är centrala:

²⁸ Book K. & Högdahl E. (2018). "Att ge grönt ljus till tjejer". *PLAN*, nr 4–5, s. 41–52.

Det första steget handlar om att förstå den aktuella idrottsytan utifrån de hinder som finns för användande. Detta gör vi framför allt genom en metod som kallas *störning*, som vi genomför tillsammans med brukare av olika slag. En störning innebär att personer som i vanliga fall inte använder en viss aktivitetsplats "tar plats" och använder den. Metoden är av fysisk karaktär, eftersom vi menar att känslor av obehag och hinder ofta är svåra att sätta ord på, de liksom "sitter i kroppen". Det handlar om att tillsammans och medvetet bryta osynliga barriärer och fundera över vad som händer när detta görs.

Nästa steg innebär att tillsammans med deltagarna utforska deras erfarenheter, ofta i workshopform, och fundera över hur platsen skapar hinder, eller hur hinder kan upphävas för att göra platsen mer inkluderande och tillgänglig.

Det sista steget är att utifrån deltagarnas synpunkter och idéer skapa olika lösningar, som kan upphäva fysiska såväl som immateriella hinder och barriärer, vilka gör det svårt att använda platsen och delta i den gemenskap som där formas. Det kan handla om att skapa nya aktiviteter som lockar nya användare, eller olika sätt att ta sig till, in på och förhålla sig till platsen. Det kan också handla om att skapa olika stödfunktioner (som exempelvis föreningsverksamhet) som kan stötta olika gruppers deltagande.

Den första fasen av projektet *Equalizer* fokuserade på offentliga spontanidrottsytor. Med hjälp av den utarbetade metoden identifierades olika former av barriärer:

- Finner ingen anledning eller saknar stöd att ta sig till platsen (den är inte naturligt integrerad i personens aktivitetsrum eller vardagspraktik).
- Känner sig obekvämt när man väl närmar sig platsen (brist på inbjudande strukturer runt aktivitetsplatsen).
- Vet inte hur man ska kliva in på aktivitetsytan på ett naturligt sätt (skarpa gränser, till exempel en sarg mellan det som är innanför och utanför, samt att ytan tagits över och domineras av mer vana brukare).
- Vet inte hur man använder platsen (brist på information och inspiration, ensidig användning).
- Känner sig underlägsen (ovan, underrepresenterad).
- Tycker det är svårt att ta sig in i en pågående aktivitet (det verkar finnas normer för vem som använder platsen och hur den används).

Utifrån dessa barriärer identifierades fyra former av åtgärder för att göra spontanidrottsytorna mer inkluderande:

1. *Rumsliga och fysiska åtgärder* – Att vägleda och hjälpa folka att hitta, känna sig välkomna och använda platsen. Inte minst utformningen av ”gränsszonen” är viktig, det vill säga zonen i direkt anslutning till idrottsytan.
2. *Organisatoriska åtgärder och socialt stöd* – Att föreningar, skolor, fritidsgårdar, kommunala förvaltningar och så vidare arbetar för att göra platsen känd och trygg, till exempel genom aktiviteter, information eller evenemang.
3. *Aktivitetsrelaterade åtgärder* – Att göra platsen möjlig att använda för fler aktiviteter och på olika sätt.
4. *Norm- och representationsrelaterade åtgärder* – Att öka synligheten av fler grupper och aktiviteter på platsen, samt att genom olika åtgärder (inklusive de i punkt 1–3) bryta ner dominerande normer som kan verka exkluderande.

Återigen ser vi alltså att tillhandahålla en idrottsyta är en sak, men att det krävs en rad andra åtgärder för att tillgängliggöra platsen. Olika former av stöd för inkludering och kanske lite ”nudging”,²⁹ för att använda ett engelskt begrepp, kan behövas. *Equalizer* fokuserar på spontanidrottsytor, men åtgärderna för att bryta barriärer kan tillämpas också på idrottsanläggningar. Att skapa tillgänglighet bygger på att olika aktörer engagerar sig. Nästkommande fördjupar vi oss i betydelsen av samverkan, samsyn och att tänka brett.

Samverkan, samsyn och helhetsgrepp

Idrotten i planeringen

År 2015 presenterade jag resultaten av ett uppdrag om idrotten i den fysiska planeringen, som Riksidrottsförbundet givit mig.³⁰ Syftet med studien var att visa hur kommuner arbetar med fysisk planering, till exempel översiktsplanering, och hur (förenings)idrotten och idrottsfrågor kommer, eller kan komma in i planeringsprocessen. Syftet var också att identifiera hinder och möjligheter att inrymma idrottsfrågor i den fysiska planeringen.

I slutrapporten lyfte jag fram att man bör verka för att utarbeta riktvärden och nyckeltal för idrottsytor, utan att för den skull ta bort möjligheter till flexibilitet och nytänkande. Studien visade på en ökad skepsis mot den traditionella idrotten bland ansvariga för den fysiska planeringen. Bland de ansvariga rådde därtill oklarheter

²⁹ Att ”nudga” betyder att puffa människor i en viss riktning.

³⁰ Book, K. (2015).

om vad idrott egentligen är. Detta påverkade hanteringen av idrottsfrågorna i den fysiska planeringen. Studien visade att fritids- och idrottsförvaltningarna (eller motsvarande), det vill säga de aktörer som ska verka för att idrottens intressen tillvaratas, inte deltog i den fysiska planeringen eller samverkade med andra förvaltningar i den utsträckning som är önskvärd. Dock tenderade förvaltningarna att få en mer framskjuten position i planeringen, om de visade intresse för nytänkande kring idrott och idrottsytor.

Två begrepp gick som en röd tråd genom hela studien: samverkan och nytänkande – vilka om de hanteras rätt kan betraktas som möjligheter för idrottsytor att få en mer framträdande plats i den fysiska planeringen. Dock finns det en rad hinder för samverkan, till exempel mellan olika förvaltningar: stuprörstänkande, att de har olika politiska uppdrag och olika tidshorisonter, samt utformningen av bidragssystemet till idrotten. Ytterligare en aspekt som bör framhållas är vikten av att frågor lyfts och samarbeten etableras i rätt skede av planerings- och förändringsprocesser. Det är centralt att dessa nyckelskeden identifieras.

Studien visade alltså att det är viktigt att olika aktörer medverkar aktivt när det gäller planeringen för idrottens ytor. Referensgrupper bör skapas, med företrädare för idrotten på kommunal nivå (med hjälp av fritidsförvaltning och distriktsidrottsförbund), som processar och diskuterar idrottsfrågor i planeringen. Arbetet med att skapa framtidens idrottsanläggningar handlar inte bara om fysiskt utrymme. Det handlar i lika hög utsträckning om att finna en mental plats i planeringsprocesserna – det är till och med en förutsättning för att lyckas. Kanske är samverkan kring idrottspolitiska program det första viktiga steget att ta för att detta ska komma till stånd?

Idrottspolitiska program

Tidigare i texten nämndes att Linköpings kommun har relativt få idrottshallar. Trots detta utsågs kommunen 2019 till Årets breddidrottskommun och Årets mest jämställda idrottskommun i tidningen Sport & Affärers årliga rankning. En av motiveringarna var att Linköping har ett av Sveriges bästa idrottspolitiska program, *Aktiv hela livet*, och en tydlig planprocess för att säkerställa ytor för idrottsanläggningar och spontanaktiviteter. Därtill har Linköping jämställda bidragsformer, en utvecklad anläggningsstrategi och en handlingsplan för genomförandet av programmet. Kommunen genomför även omfattande utbildningsinsatser, löd motiveringen. Det finns därför skäl att uppehålla sig vid Linköpings idrottspolitiska

program och anläggningsstrategi som ett intressant exempel på hur en kommun arbetar strategiskt och utifrån ett helhetsperspektiv med idrottsmiljöer.

Linköpings idrottspolitiska program antogs 2018. Idrottsutvecklingschef Andreas Hagström berättade i min intervju med honom om arbetet med att ta fram programmet. Man skapade och problematiserade en aktuell bild över nationella och lokala förhållanden, och undersökte möjligheterna att ta fram nyckeltal och evidens. Kommunen fokuserade särskilt på att hitta strategier för att hantera negativa aktivitetstrender, särskilt bland vissa grupper. I arbetet med programmet medverkade olika aktörer. Till exempel hölls workshops med föreningsliv, intresseorganisationer och politiker.

Med utgångspunkt i målsättningen att fler barn ska röra på sig var tanken, enligt Hagström, att skapa tillgång, tillgänglighet och närhet till olika mötesplatser och miljöer för idrott, motion och fysisk aktivitet. Ordet *mötesplats* används just för att understryka att det inte bara handlar om idrott.

I det idrottspolitiska programmet lyfter kommunen en rad ambitioner:

- Tillhandahålla säkra, tillgängliga och jämställda anläggningar och mötesplatser.
- Tillhandahålla anläggningar/mötesplatser för bredd, motion och elit.
- Optimera nyttjandet av kommunens mötesplatser.
- Investera i anläggningar och mötesplatser utifrån ett jämställdhetsperspektiv.
- Bygga mötesplatser och anläggningar som är flexibla och framtidsinriktade.
- Arbeta för att mötesplatser och rekreationsområden är en självklarhet i stadsplaneringen.³¹

Det idrottspolitiska programmet har en stark politisk förankring, alla partier utom ett ställde sig bakom det. Detta har bidragit till att programmet fått genomslag och används. Bland annat har det legat till grund för den anläggningsstrategi som också antogs 2018. Även denna strategi är blocköverskridande.

Tillsammans innebär det idrottspolitiska programmet och anläggningsstrategin, samt den breda uppslutningen bakom dessa, att frågor rörande ytor och

³¹ Linköpings kommun (2018). *Aktiv hela livet: Idrottspolitiskt program*, s. 13.

anläggningar för fysisk aktivitet och idrott kommit in på ett tydligare sätt i den fysiska planeringen. Hagström uttrycker det som så att: ”det idrottspolitiska programmet har blivit förpliktigande i den fysiska planeringen.” Till exempel finns det numera en kontrollruta i detaljplanen med frågan: Har vi fått in tillräckligt med idrottsyta? Kommunen har också börjat utarbeta nyckeltal för att fastställa behov av ytor och anläggningar för fysisk aktivitet och idrott. Olika handlingsplaner utarbetas utifrån det idrottspolitiska programmet, och dessa samordnas numera i ökad utsträckning mellan olika förvaltningar. Det idrottspolitiska programmet och anläggningsstrategin ger mer välgrundade beslut och gör att kommunikationen blir tydligare, till exempel gentemot föreningar. Enligt Hagström var det ofta den förening som skrek högst som tidigare fick sina önskemål tillgodosedda.

Just nu pågår arbetet med en uppdatering av anläggningsstrategin, med särskilt fokus på egenorganiserad aktivitet. Den nya strategin kommer att heta *Strategi för idrotts- och aktivitetsmiljöer*. Därtill arbetar Hagström med kollegor för att verktyget *Rörelsefaktor* (se vidare nedan) ska föras in i översikts- och detaljplaneringsprocessen.

Linköping är så klart inte den enda kommun som har ett idrottspolitiskt program, utan ska endast ses som ett gott exempel. Värt att notera är att en majoritet av Sveriges kommuner saknar idrottspolitiska program.³²

Nyckeln är samverkan – på alla geografiska nivåer

Olika idrottsanläggningar har olika räckvidd och upptagningsområde, vilket åskådliggörs i tidigare nämnda *sports place theory*.³³ En del idrottsanläggningar, däribland de mer specialiserade för träning och tävling, liksom anläggningar för idrotter med få utövare, kräver ett större befolkningsunderlag än vad som finns i en kommun. Då den fysiska planeringen sköts på kommunal nivå brister emellertid inte sällan den regionala samordningen. För att skapa ett optimalt och hållbart utbud av idrottsanläggningar, med tillgängliga lokaliseringar, är en regional samordning önskvärd.³⁴ Såväl kommunernas lokalbehovsutredningar och anläggningsstrategier, fysiska planering och stöd-/bidragssystem, som distriktsidrottsförbundens strategier och stödsystem bör utifrån detta perspektiv i högre utsträckning samordnas. I Stockholmsregionen finns en samverkan kring idrottsmiljöer som kan fungera som inspiration.

³² Sjöblom, P. (2015).

³³ Bale, J. (2003).

³⁴ Se även Boverket (2021).

Ofta utgår vi från ett urbant perspektiv när vi talar om trender och behov av ytor och anläggningar. När det kommer till landsbygd och glesbygd är förhållandena andra, ibland direkt motsatta de vi finner i de större stadsregionerna. Med ett bristande befolkningsunderlag och en åldrande befolkning finns ingen grund för ett varierat utbud av anläggningar. Detta lyfts i det landsbygdsprogram som Riksidrottsförbundet publicerade tidigare i år. I programmet betonas bland annat vikten av samordning över kommungränserna, behov av att utveckla nya investeringsmodeller och mångfunktionella anläggningar.³⁵

Ett annat exempel på att Riksidrottsförbundet i dag visar ett ökat intresse för idrotts- och fysiska aktivitetsfrågor kopplade till fysisk planering är arbetet med verktyget *Rörelsefaktor*, som RF bedrivit tillsammans med arkitekter på företaget FOJAB (se vidare kapitlet "Idrottens villkor och verklighet" s. 121 och RF:s hemsida).³⁶ *Rörelsefaktor* är ett verktyg som hjälper till att synliggöra och integrera frågor om fysisk aktivitet i samhällsplanering och byggande. Verktyget har som målsättning att skapa en helhetsbild, där alla sorters fysisk aktivitet ingår. Med hjälp av verktyget kan medverkande aktörer skapa en gemensam målbild, beskriva nuläget, synliggöra eventuella behov och definiera vad som krävs för att skapa områden med goda förutsättningar för fysisk aktivitet. En viktig del av verktyget är att ge stöd angående vilka aktörer som är viktiga att involvera i arbetet, och när. Verktyget kan användas på olika geografiska nivåer: för en hel kommun, en stadsdel eller ett kvarter.

Oavsett geografisk nivå är det uppenbart att samverkan mellan olika aktörer är nyckeln till att utveckla ett relevant och tillgängligt utbud som främjar idrott och fysisk aktivitet. Samverkan måste ske mellan kommuner, mellan kommunala förvaltningar (såsom fritids-, skol-, park- och stadsbyggnadsförvaltningar) samt mellan kommuner, föreningsliv och privata aktörer. Sist men inte minst har vi invånarna (de potentiella brukarna), som i ökad utsträckning måste involveras i anläggningsutvecklingen.

När vi kommer ner på mikronivå, det vill säga själva anläggningarna eller idrottsytorna, vill jag hävda att det skett mycket det senaste årtiondet när det gäller förhållningssätt och vilja att tänka nytt. Det pågår flera parallella trender (se även kapitlets inledning) som gör att den traditionella idrottsanläggningen inte alltid betraktas som den mest relevanta. För det första har förtätningstrenden i städerna medfört att ytkrävande enfunktionella anläggningar inte alltid får plats. I stället

³⁵ Riksidrottsförbundet (2021). *Idrottsrörelsens landsbygdsprogram*.

³⁶ Riksidrottsförbundet (2021). "Rörelsefaktor". Webbsida.

utvecklas mång- eller flerfunktionella koncept. Genom samordning av olika aktiviteter på samma plats/anläggning ökar nyttjandegraden, men med det följer även en rad utmaningar. Utifrån föreningsidrottens perspektiv kan detta så klart innebära att tillgången på specialiserade, funktionsanpassade ytor minskar. Utifrån ett bredare perspektiv kan det dock göra att tillgängligheten ökar. En plats med olika funktioner, såsom möjlighet till olika fysiska aktiviteter samt ytor för socialisering och kanske även för vila, gör att fler känner sig välkomna och inkluderade. Förhoppningsvis kan det också ge möjlighet till korsbefruktning mellan olika aktiviteter, aktörer och brukare. Fler kontaktytor kan emellertid också betyda fler konfliktytor, vilket kräver särskild uppmärksamhet.

Ytterligare en trend som måste hanteras är aktivitetsmönstren och behov som tenderar att skifta allt snabbare. Anläggningar måste vara flexibla för att möta dessa förändringar. Ett exempel på en trend som i dag behöver hanteras är det ökande intresset för självorganiserade och individanpassade fysiska aktiviteter, som konkurrerar med och kompletterar föreningsidrotten. Ytor och anläggningar bör således vara tillgängliga för både självorganiserad och organiserad aktivitet, vilket är en utmaning. Därtill har den slutna anläggningstyp som länge varit förhärskande inom idrotten börjat kritiseras. För att bjuda in och inspirera fler måste platser för idrott och fysisk aktivitet öppna upp, synliggöra vad som erbjuds och ha så kallade aktiverande kanter eller gränzoner.

Det finns i dag en mängd intressanta projekt som tagit fasta på de ovannämnda trenderna, till exempel projektet *Framtidens idrottshall* (se vidare kapitlet "Framtidens idrottshall" s. 97) Det finns också en växande mängd internationella exempel på innovativa lösningar för idrotts- och aktivitetsplatser eller anläggningar. Exempelvis kan International Association for Sports and Leisure Facilities (IAKS) resursbank med *best practices* vara en inspirationskälla.

Här vill jag också återkoppla till en av intervjuerna som presenterats tidigare i kapitlet. Thomas Sterner på Fritidsförvaltningen i Malmö berättar att de arbetar med öppenhet, synlighet och att befolka/aktivera platser. De arbetar även med mer konkreta trygghetsåtgärder såsom att se över mörka delar av anläggningarna, buskar som skymmer etcetera. Därtill är det viktigt att idrottsytan är tydlig, informativ och inbjudande. Detta åstadkoms bland annat med bra skyltning och vägledning.

Trots kommunens ambitioner finns det fortfarande sporthallar där man inte vet var entrén är, påtalar Sterner. Fritidsförvaltningen arbetar mycket med tillgänglighets-

anpassning av anläggningar. Parasportförbundet har hjälpt till att inventera och anpassa. Tidigare var fokus på handikapptoaletter och -ramper. Nu tar förvaltningen ett helhetsgrepp och arbetar med ljussättning och hjälp för personer med syn- och mobilitetsnedsättningar. ”Många av dessa åtgärder kan vara bra för alla!” Sterner lyfter även fram verktyget Accessibility view, med vilket man med hjälp av Google street view kan få en virtuell bild av en anläggning.³⁷ Till exempel kan då personer med funktionsnedsättningar förbereda sig innan besöket. ”Samtidigt får vi inte fastna i att allt anpassas in absurdum”, påtalar Sterner. Det är bättre att välja ut vissa anläggningar för helhetslösningar. Det handlar om att göra relevanta avvägningar.

När vi nu rört oss från den övergripande nivån ner till anläggningsnivån kan den aktuella frågan om ägande och drift vara lämplig att kort reflektera kring.

Större privat ägande och drift – dilemma eller lösning?

Samverkan innebär att fler tar ansvar. De senaste decennierna har allt fler anläggningar gått från offentligt till privat ägande och drift. Privat ägande och drift är särskilt vanligt när det gäller anläggningar med kommersiell potential, exempelvis gym, äventyrsbad, golfbanor, klätterhallar och racketanläggningar.³⁸ Ett exempel på det sistnämnda är den stora tillväxten av padelhallar de senaste åren. Det finns både möjligheter och problem med att anläggningar ägs och drivs av andra aktörer än kommunen. Möjligheterna inbegriper att fördela ansvar och kostnader, utnyttja specialkunskap hos en förening eller en specialiserad kommersiell aktör, främja nytänkande och synergieffekter genom att fler aktörer kommer in med olika behov och perspektiv samt frigöra tider i de offentliga anläggningarna. Forskarna Faskunger och Sjöblom påtalar att samverkan mellan olika aktörer (till exempel så kallade OPS-lösningar) ger tillgång till resurser som kan möjliggöra byggandet av anläggningar som annars inte hade kommit till stånd.³⁹

Bland problemen som kan uppstå när andra aktörer än kommunerna driver anläggningar finns: risk för höga hyror, oklara ansvarsstrukturer, att kommuner ändå måste gå in och ta ansvar/kostnader, risken att anläggningen inte sköts ordentligt, kunskapsbrist, ensidiga intressen, samt ointresse för att tänka bredare

³⁷ Malmö stad (2021). ”Accessibility view”. Webbsida.

³⁸ Faskunger, J. m.fl. (2017).

³⁹ Ibid.

kring till exempel målgrupper. Faran är alltså att en bred tillgänglighet till anläggningen inte kan säkras.

Idrottspolitiska program kan med fördel lyfta frågan om ägande och drift av idrottens ytor och anläggningar. Samverkan över förvaltnings-, sektors- och intressegränserna bör uppmuntras och regleras. När det gäller breddidrottsanläggningar kan dessa mycket väl ägas och drivas av andra aktörer än kommuner, men med några förbehåll. Kommunerna bör ha övergripande planerings-/koordineringsansvar, det måste finnas strikta nyttjande- och ansvarsavtal, olika former av partnerskap behöver upprättas, system för bokning måste utredas liksom klargöras, och en god tillgänglighet för olika typer av brukare måste säkerställas.

Till detta kommer även frågan om ansvar och användning av lokaler för skolrelaterade respektive fritidsrelaterade fysiska aktiviteter. En bättre samordning mellan dessa funktioner kan bättre optimera tillgången på och användningen av ytor och anläggningar.

Avslutning

Kapitlet har kretsat mycket kring den fysiska tillgången på och planeringen av ytor och anläggningar för idrott, och i viss mån fysisk aktivitet i vidare bemärkelse. Var och i vilken omfattning dessa finns är grundläggande för den fysiska tillgängligheten för invånarna. Det räcker emellertid inte att tillhandahålla en fysisk idrottsinfrastruktur, eftersom en rad andra faktorer också påverkar huruvida idrottsmiljöer är attraktiva och möjliga att använda, till exempel deras ekonomiska, kulturella och psykologiska tillgänglighet. Det gäller att identifiera potentiella barriärer, och utifrån dessa hantera de olika tillgänglighetsdimensionerna.

I tabell 1 (s. 46) summeras faktorer som påverkar en anläggnings/plats tillgänglighet. Faktorerna verkar på olika geografiska nivåer, från makronivå (i detta fall den kommunövergripande nivån), mesonivå (stadsdels-/områdesnivån), till mikronivå (själva anläggningen/platsen). Tanken med matrisen är att visa vad som påverkar om en brukare tar sig till en anläggning, i sin egen stadsdel eller annan del av staden, och slutligen om personen attraheras att kliva in när den väl är framme.

Tröskeln mot att färdas utanför sitt närområde är större än att göra det inom närområdet, men även där och på plats finns det barriärer som kräver att tillgänglighetsåtgärder vidtas (se tidigare nämnda *Equalizer*). Det gäller både anläggningar för organiserad aktivitet och platser för självorganiserad/ spontanidrott. Dessa

åtgärder kan summeras i begreppet ”stödjande strukturer”. Oavsett typ av idrottsyta måste den ses som en del av och samspela med sin omgivning.

Självklart varierar individuella faktorer från person till person, till exempel ålder, kön och intressen, vilket inte syns i matrisen. Det kan finnas hälsorelaterade och kroppsliga faktorer, tidsbegränsningar och inte minst olika sociala strukturer runt individen, som påverkar möjligheterna att ta sig till en plats och delta i en aktivitet. Det finns en mängd olika teorier som åskådliggör olika strukturer som påverkar en individs fysiska aktivitet. Exempelvis kan socioekologiska modeller och habitus- och kapitalbegreppen⁴⁰ utgöra ett komplement till matrisen (se tabell 1).⁴¹

⁴⁰ Bourdieu, P. (1984). *Distinction*. Engström, L.-M. (2010). *Smak för motion*.

⁴¹ Se även Faskunger, J. (2007). *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet*.

Tabell 1. Stödande strukturer för tillgänglighet till en plats för idrott och/eller fysisk aktivitet

Geografisk nivå	Tillgänglighetsfaktorer utifrån brukarperspektivet	Tillgänglighetsfaktorer utifrån utbuds-/tillhandahållarperspektivet
Makronivå: Staden/Kommunen	Individuellt kapital Kunskap, kännedom Tillgång på information Nätverk Avstånd till platsen Hållbara transportmöjligheter Geografisk rörlighet ↓ Möjlighet att ta del av stadens utbud	Övergripande program och strategier Planering Utbud Lokalisering Transportnät Informationsspridning Samverkan Stöd/bidrag ↓ Relevant och tillgängligt utbud
Mesonivå: Stadsdelen/Området	Kunskap, kännedom Motivation Intressen Sammanhang Rörelsemönster (naturliga rutter) ↓ Anledning att närma sig	Organisatoriskt stöd och samverkan Rutter och stråk som integrerar aktivitetsytor/platser med bostäder, skola etc Nudging ↓ Vägledande strukturer
Mikronivå: Platsen/Anläggningen	Förståelse för hur platsen kan användas Känsla av inkludering Trygghet Nyfikenhet Rätt/makt att delta ↓ Trygghet och vilja att kliva in och delta	Stödande, inkluderande kanter (gränzoner) God fysisk tillgänglighet Inkluderande design Orienterbarhet, tydlighet Innehåll (Mång)funktionalitet Information, instruktioner, hjälp Trygg miljö Renlighet Bred representation ↓ Inbjudande och funktionell miljö och mötesplats

En strategi för tillgänglighet

För att skapa största möjliga tillgänglighet för så många som möjligt skulle det kanske vara en lösning att satsa på att planera och anlägga massvis med ytor och anläggningar för idrott och fysisk aktivitet. Detta är dock varken ekonomiskt eller miljömässigt hållbart. I stället måste anläggningsutvecklingen baseras på långsiktiga, välgrundade, rimliga och flexibla strategier. Dessa måste hantera avvägningar mellan föreningsidrott och självorganiserade aktiviteter, och hur dessa

ska samordnas och integreras. Vidare måste ytor för fysisk aktivitet och idrott möjliggöra sociala aktiviteter. Kanske rentav vara lite kreativa och nytänkande.

Den allra största utmaningen ligger nog i att förstå och kunna tolka trender. Därtill behöver man ställa frågor om målgrupper. För vem skapas ett utbud? Det traditionella anläggningsutbudet, liksom de nyare offentliga aktivitetsytor, har tenderat att gynna pojkar. Hur når man fler? Matrisen ovan kan vara ett stöd för att få igång tankarna. Verktuget *Rörelsefaktor* ett annat.

Jag har flera gånger upprepat att tillgängligheten till idrottens anläggningar och ytor inte får betraktas som en rent fysisk, planeringsmässig fråga. Tillgänglighet har inte bara att göra med kvantitativt utbud och avstånd, utan lika mycket med till exempel social, kulturell och ekonomisk tillgänglighet. Frågor om tillgänglighet bör även kopplas till FN:s globala mål, med syfte att skapa god hälsa och välbefinnande, jämställdhet, minskad ojämlikhet och hållbara städer och samhällen.

Detta kräver samverkan över förvaltnings- och sektorsgränser. Samverkan måste bygga på samförstånd och enighet kring vart man är på väg. Att på kommunal nivå i samverkan mellan olika aktörer ta fram ett idrottspolitiskt program kan vara en bra start, och skapar möjlighet att lyfta tillgänglighetsfrågor som inte bara handlar om fysiskt utbud.

Ett nästa steg kan vara att utarbeta en anläggningsstrategi med utgångspunkt i å ena sidan det idrottspolitiska programmet, å andra sidan en regional samverkan. Helst av allt skulle jag vilja att anläggningsstrategin vidgades till en tillgänglighetsstrategi för platser för fysisk aktivitet och idrott. Centrala frågor i en sådan är: Vad? Varför? För vem? Var? Hur? När?

Det idrottspolitiska programmet och tillgänglighetsstrategin måste bli levande och synliga i den fysiska planeringen och i den konkreta plats-/anläggningsutvecklingen. För att tillgängliggöra anläggningarna måste dokumenten också tillämpas i annat arbete som kommunala och idrottsrelaterade aktörer bedriver inom en kommuns gränser. Det är viktigt att komma ihåg att idrotten (idrottsföreningar/-förbund) besitter en specialkunskap som måste integreras. Samtidigt är det nödvändigt att utveckla nya sätt att bedriva idrottsliga aktiviteter. Som tidigare nämnts: i dag finns viljan och förhållningssättet, men inte alltid konkreta strukturer och verktyg.

Saknas en samlande kraft

Att kommunerna är centrala aktörer när det gäller tillhandahållande och tillgänglighet till anläggningar och ytor för idrott är givet, med tanke på de svenska planerings- och bidragssystemen. Men att varje kommun ska uppfinna hjulet igen är inte givet. Det finns massvis med goda exempel, kunskap och arbetsgrupper bland svenska och utländska kommuner, idrottens aktörer, kommersiella aktörer samt över sektorsgränserna. Det saknas dock en samlande kraft, en gemensam plattform, som samlar och systematiserar kunskapen och hjälper de ansvariga aktörerna (främst kommunerna) med konkret vägledning. Boverket föreslår ett forum om miljöer för idrott och fritid.⁴² Det låter vettigt. Kanske är det naturligt att Boverket ansvarar för ett sådant forum, men kanske blir det än mer fruktbart om det utvecklas i samråd mellan Boverket, Riksidrottsförbundet och Sveriges Kommuner och Regioner, inte nödvändigtvis med Boverket som projektägare. Såväl en gedigen förståelse för idrottsfältet som planeringsfältet är nödvändig. Frågan är också om fokus ska ligga på miljöer för idrott och fysisk aktivitet, eller fritid i vidare bemärkelse.

I mina samtal med olika aktörer och genomgångar av olika former av material återkommer ständigt samma önskemål: konkreta begrepp, metoder och mått för att hantera tillgänglighetsfrågor kopplade till idrottens miljöer. Såväl idrotten som kommunerna efterfrågar tydliga riktlinjer och nyckeltal. Det forum som tar sig an att samla kunskapen och hjälpa med vägledning, bör ta med sig detta önskemål. Samtidigt finns det risker med nyckeltal. Alla kommuner är olika, och det finns inga nyckeltal som är gångbara överallt. Det är dessutom svårt att inrymma sociala tillgänglighetsaspekter i nyckeltal. Därtill måste följande fråga beaktas: Hur kan riktvärden eller nyckeltal för idrottens ytor och anläggningar utarbetas utan att möjligheter till flexibilitet och nytänkande försvinner?

⁴² Boverket (2021).

Referenser

- Bale, J. (2003). *Sports geography*. 2:a uppl. New York: Routledge.
- Blomdahl, U., Elofsson, S. & Bergmark, K. (2021). *Ung livsstil Malmö 2021: En studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10–19 år*. Malmö: Forskningsgruppen Ung livsstil/Malmö stad.
- Blomdahl, U. m.fl. (2012). *Spontanidrott för vilka? En studie av kön och utnyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret*. Stockholms stads idrottsförvaltning.
- Book K. & Högdahl E. (2018). ”Att ge grönt ljus till tjejer. En metoddiskussion utifrån projektet Equalizer för jämställda och inkluderande aktivitetsplatser”. *PLAN*, nr 4–5, s. 41–52.
- Book, K. (2015). *Idrotten i den fysiska planeringen*. FoU-rapport 2015:2. Riksidrottsförbundet.
- Book, K. (2012) *Rörelser i staden: En studie av ungas fysiska aktiviteter och geografiska rörlighet i tre områden i Malmö*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Book, K., Hedenborg, S. & Andersson, K (2022). ”New spatial practices in organised sport following COVID-19: The Swedish case”. I *Sport in Society*, kommande specialnummer.
<https://doi.org/10.1080/17430437.2022.2031017>. (Hämtad 8 februari 2022.)
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Boverket (2012). *En urbaniserad värld*.
<https://sverige2025.boverket.se/en-urbaniserad-varld.html>. (Hämtad 25 november 2021.)
- Boverket (2021). *Miljöer för idrott och fritid: Hur kan kunskap utvecklas, samlas och förmedlas*. Rapport 2021:6.
- Centrum för idrottsforskning (2018). *Statens stöd till idrotten – uppföljning 2017*. Rapport 2018:1.
- Centrum för idrottsforskning (2021). ”Fysisk aktivitet”. Webb sida.
<https://idrottsstatistik.se/motion-och-fysisk-aktivitet/fysisk-aktivitet/>. (Hämtad 25 november 2021.)
- Engström, L.-M. (2010). *Smak för motion: Fysisk aktivitet som livsstil och social markör*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Faskunger, J. (2007). *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet: En kunskapsammanställning för regeringsuppdraget "Byggd miljö och fysisk aktivitet"*. Rapport 2007:3. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Faskunger, J. & Sjöblom, P. (2017). "Anläggningar och andra miljöer för idrott: Mär, var, hur och varför är de samhällsnyttiga?" I J. Faskunger & P. Sjöblom (Red.), *Idrottens samhällsnytta: En vetenskaplig översikt av idrottsrörelsens mervärden för individ och samhälle*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Fathi, S., Sajadzadeh, H., Mohammadi Sheshkal, F., Aram, F., Pinter, G., Felde, I. & Mosavi, A. (2020). "The role of urban morphology design on enhancing physical activity and public health". I *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 17, nr. 7, s. 2359.

Giles-Corti, B. & Donovan, R. J. (2002). "The relative influence of individual, social and physical environment determinants of physical activity". I *Social Science & Medicine*, vol. 54, nr. 1, s. 1809.

Hoekman, R., Breedveld, K. & Kraaykamp, G. (2016). "A landscape of sport facilities in the Netherlands". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 8, nr. 2, s. 205.

Linköpings kommun (2018). *Aktiv hela livet: Idrottspolitiskt program*, s. 13.

Lotfi, S. & Koohsari, M. J. (2009). "Analyzing accessibility dimension of urban quality of life: Where urban designers face duality between subjective and objective reading of place". I *Social Indicators Research*, vol. 94, nr. 3, s. 417–435.

Malmö stad. Accessibility view (2021). Webbsida. <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Bada-och-simma/Hylliebadet/Besoka-Hylliebadet/Tillganglighet-pa-Hylliebadet/Accessibility-view.html> (Hämtad 4 mars 2022.)

Norberg, J. (2018). *Statens stöd till idrotten. Uppföljning 2017*. Centrum för idrottsforskning 2018:1.

O'Brien, M., Jones, D., Sloan, D. & Rustin, M. (2000). "Children's independent spatial mobility in the urban public realm." I *Childhood*, vol. 7, nr. 3, s. 257–277.

Pouliou, T., Lowe, S. & Higgs, G. (2019). "Assessing the health impacts of adults' participation in sports: Investigating the role of accessibility to sport facilities". I *International Journal of Population Data Science*, vol. 4, nr. 3.

Riksidrottsförbundet. *Närhet till anläggning gör oss aktivare*. <https://www.rf.se/idrottisamhallet/narhettillanlaggninggorossaktivare> (Hämtad 25 november 2021).

- Riksidrottsförbundet (2021). "Rörelsefaktor". Webbsida.
<https://www.rf.se/RFarbetarmed/idrottsanlaggningarochidrottsmiljoer/rorelsefaktor/>. (Hämtad 20 november 2021.)
- Riksidrottsförbundet (2021). "Närhet till anläggning gör oss aktivare". Webbsida.
<https://www.rf.se/idrottisamhallet/narhettillanlaggninggorossaktivare>. (Hämtad 20 november 2021.)
- Riksidrottsförbundet (2021). *Idrottens landsbygdsprogram: Ett Sverige fullt med rörelse och gemenskap*. RF, Stockholm.
- Sjöblom, P. (2015). 'Idrott åt alla' i en förtätad och exploaterad storstad: *Breddidrottens anläggningar och intressenter i Stockholms stad 1985–2014*. FoU-rapport 2015:1. Stockholm: Stockholms Idrottsförbund.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2015). *Förtätning av städer: Trender och utmaningar*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2020). *Anläggningsrapporten 2019: Idrott och fritid*. Rapport.
<https://rapporter.skr.se/anlaggningsrapporten-2019---idrott-och-fritid.html>. (Hämtad 25 november 2021.)
- Sveriges Kommuner och Regioner (2021). *Nya nyckeltal och nya analysmöjligheter om idrott*. Webbsändning.
<https://skr.se/skr/skolakulturfritid/kulturfritid/idrottochanlaggningar/nyanyckeltalfoRIDrottwebbsandning.58517.html>. (Hämtad 20 november 2021.)
- Sädås, M. "Malmöbarnen köar i flera år för att få spela fotboll". *Sydsvenskan* 16 oktober 2021.
- Wong, D.W.S. & Shaw, S-L. (2010). Measuring segregation: an activity space approach. *J Geogr Syst*, nr. 13: 127–145.